

ORTADOğU GÜNDEMİ

20-26 Eylül 2021

2021

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Konseyinin İsviçre'deki Cenevre Ofisinde gerçekleştirilen 48. oturumunda konuşma yapan İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet, 10 yılı aşkındır devam eden Suriye savaşında hayatını kaybedenlere ilişkin bilgiler paylaştı. Bachelet, Mart 2011-Mart 2021 arasında Suriye'deki çatışmalarda öldürülen 350 bin 209 kişinin bir listesini derlediklerini belirtti. Hayatını kaybeden yaklaşık 350 bin kişinin belirlemede katkı bir metodoloji izlediklerini vurgulayan Bachelet, "Rakamlarımız yalnızca tam adları ile tanımlanabilen, ölüm tarihi belirlenmiş ve belirli bir ilde ölen kişileri içeriyor. Bu üç unsuru içermeyen bilgiler hariç tutuldu ve mükerrer kayıtları önlemek için kapsamlı bir inceleme yapıldı" dedi. Bachelet, ölen her 13 kişiden birinin (toplam 26 bin 727) kadın olduğunu, yine neredeyse ölen her 13 kişiden birinin (27 bin 126) de çocuk olduğunu aktardı. Halep'te 51 bin 731 kişinin öldüğünün belgelendiğini belirten Bachelet, bu ili sırasıyla 47 bin 483 ile Şam kırsalı, 40 bin 986 ile Humus, 33 bin 271 ile İdlib, 31 bin 993 ile Hama ve 31 bin 369 ölümle Tartus'un takip ettiğini söyledi. Bachelet, açıkladıkları toplam 350 bin 209 ölümün titiz bir çalışmayla belirtildiğine dikkati çekerek, "Ancak bu (açıkladığımız rakamlar), Suriye'de bu dönemde yaşanan cinayetlerin tamamı değildir ve öyle de görülmemelidir. Asgari doğrulanabilir bir sayıyı gösteriyor ve kesinlikle gerçek cinayet sayısının eksik bir sayımıdır" ifadelerini kullandı.¹

Uluslararası bir STK olan Save the Children, Suriye'nin kuzeydoğusundaki el Hol ve Roj Kampalarında yaygın şiddet, eğitime asgari düzeyde erişim ve hızla artan çocuk işçiliğinin altını çizdi. Çocukların en sık yangın, cinayet, cinsel saldırı ve diğer suç tehditleriyle karşı karşıya kaldığı belirtilen raporda, bu yıl El Hol Kampı'nda 62 çocuğun öldüğü yer aldı. STK, birçok zengin hükûmeti uluslararası hukuk uyarınca vatandaşlarını ülkelerine geri gönderme yükümlülüklerini ihmal etmekle eleştirdi. Raporda tüm hükûmetlerden sorumluluk üstlenmelerini istendi.²

• Suriye Rejimi

Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen Safedi, Birleşmiş Milletler 76. Genel Kurulu görüşmeleri için bulunduğu New York'ta Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad ile bir araya geldi. Ürdün Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamaya göre, gerçekleşen Safedi-Mikdad görüşmesinde Ürdün-Suriye sınırlarının güvenliği ile çeşitli alanlarda iş birliğini artırmak için atılan adımlar ele alındı. İkili, Lübnan'a Suriye yoluyla Ürdün'den elektrik enerjisi, Mısır'dan da doğal gaz tedarik edilmesi konusunu görüştü. Görüşmede ayrıca Suriye krizine çözüm bulunması için sarf edilen çabalar tüm yönleriyle değerlendirildi.³

1 <https://tr.sputniknews.com/20210925/bm-suriyedeki-savasta-olumleri-teyit-edilenlerin-sayisi-350-bin-gercek-rakam-ise-cok-fazla-1049248174.html>

2 <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/23/save-the-children-report-wasting-away-syrian-refugee-camps>

3 <https://tr.sputniknews.com/20210924/urdun-disisleri-bakani-safedi-suriye-disisleri-bakani-mikdad-ile-new-yorkta-gorustu-1049204281.html>

Suriye Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı Ali Abdullah Eyyüb, Suriye ihtilafının yaklaşık 10 yıl önce patlak vermesinden bu yana ilk kez sınırdaki istikrarı görüşmek üzere Ürdün'ü ziyaret etti. Ürdün Ordusu komutanı Korgeneral Yusuf el-Huneyti ile görüşen bakan, bölgede terörle mücadele ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi konulara değindi.⁴ İki ülke arasındaki sınır güvenliği alanında daha fazla koordinasyon sağlanması amacıyla gerçekleştirilen görüşmede taraflar, ilerleyen zamanlarda istişare ve koordinasyonun süreceğini vurguladı. Açıklamada, Eyyüb'ün Ürdün'e ne zaman geldiği ve Kral 2. Abdullah ile görüşüp görüşmeyeceğine dair bilgi paylaşılmadı.

Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri ve Suriyeli mevkidaşı Faysal Mikdad, BM 76. Genel Kurul görüşmeleri kapsamında New York'ta bir araya geldi. Mısır Dışişleri Bakanlığında yapılan yazılı açıklamada, Şukri ile Mikdad'ın Suriye'deki krizin çözüm yollarını görüştüğü ifade edildi ancak ayrıntı verilmedi. Suriye Dışişleri Bakanlığının açıklamasına göre ise görüşmede, Suriye krizinde yaşanan gelişmeler ele alındı ve bunun sonlandırılması için ortak hareket edilmesi ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygı duyulmasının önemi vurgulandı. Söz konusu görüşmenin, Arap Birliğinin 2 Ekim 2011'de Suriye'nin üyeliğini askıya almasından bu yana iki ülke dışişleri bakanları arasında gerçekleşen ilk görüşme olduğu belirtildi.⁵

• Fırat'ın Doğusu

ABD Temsilciler Meclisi, 778 milyar dolarlık savunma harcamaları yetkilendirme tasarısını onayladı. Tasarıda, Irak ve Suriye'de IŞİD ile mücadele konusunda eğitim ve destek giderleri için 522 milyon dolar tahsis edilmesi öngörüldü. Bu miktarın 345 milyon dolarının Irak, 177 milyon dolarının ise YPG terör örgütünün de dâhil olduğu Suriye eğit-donat programına ayrıldığı tespit edildi.⁶

Suriye Kürt Ulusal Konseyinin de (SKUK) içerisinde yer aldığı Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK) Komitesinden bir heyet, 76. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu toplantıları kapsamında New York'ta diplomatik temaslarda bulundu. SMDK Başkan Yardımcısı Abdulhakim Beşar ve Müzakere Komitesi üyesi İbrahim Biro, SKUK'u temsil etmek üzere SMDK heyetinde yer aldı. SKUK temsilcileri, BM Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen ile Kürtlerin Suriye'deki haklarını görüştü.⁷

YPG'nin güdümü altında bulunan Suriye Demokratik Konseyi (SDK) geçtiğimiz hafta ABD'ye bir ziyaret gerçekleştirdi. Washington'da üst düzey diplomatik temaslarda bulunan SDK heyeti, Beyaz Saray'da ABD'nin dış politika yapımcıları ile bir araya geldi. Suriye krizi ve krize

4 <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/20/syrian-military-chief-makes-rare-visit-to-jordan>

5 <https://tr.sputniknews.com/20210925/misir-ve-suriye-disisleri-bakanlari-10-yil-aradan-sonra-ilk-kez-bir-araya-geldi-1049234727.html>

6 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-temsilciler-meclisi-778-milyar-dolarlik-savunma-harcamaları-yetkilendirme-tasarisini-kabul-etti/2374480>

7 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/71219-ENKS-heyeti-BM-Suriye-Özel-Temsilcisi'yle-Kürtlerin-haklarını-görüştü>

ilişkin çözüm önerilerinin ana gündem konusu olduğu görüşmelerin olumlu geçtiği bildirildi.⁸

SKUK destekçileri 24 Eylül Cuma günü üyelerinin YPG tarafından keyfi olarak gözaltına alınmasını ve akaryakıt fiyatlarına yapılan son zamları protesto etmek üzere Suriye'nin kuzeydoğusunda gösteriler düzenledi.⁹ PKK'ya bağlı olduğu öne sürülen "Ciwanên Şoreşger" (Devrimci Gençlik) adlı grubun taş ve sopalı saldırısına maruz kalan çok sayıda göstericinin yaralandığı ifade edildi. SKUK Genel Sekreterliğinden yapılan yazılı açıklamada göstericilere yönelik yapılan saldırılar sert bir şekilde kınadı.¹⁰

• Güney Suriye

22 Eylül Çarşamba günü güvenlik komitesi görevlileri ile Yermuk havzasının ileri gelenleri arasında bir toplantı gerçekleştirildi. Yapılan görüşmede Yermuk'taki nüfusun durumu ve rejim güçlerinin bölgedeki diğer alanlara girişinin belirlenmesi yer aldı.¹¹

Batı Dera kırsalında varılan anlaşmanın uygulanması devam ederken, rejim güvenlik güçlerinin Tel Shehab kasabasındaki Zeyzoun ve el-Acemi bölgelerinde konuşlandığı gözlemlendi. Ayrıca bölgedeki sivil yerleşim yerlerine yönelik tarama ve denetim uygulaması devam ederken onlarca şüphelinin bölgedeki Rus denetiminde kurulan merkeze yönlendirildiği tespit edildi.¹²

Yeni anlaşmanın yürürlüğe girmesinden bu yana yerel silahlı kişilerin ve Batı Dera kırsalındaki mahallelerin kontrolündeki yerleşim yerlerinin denetimi ve hafif/orta silahların teslim süreçleri devam etmektedir. Süreç içerisinde zorunlu askerlik için arananların sayısı 2 bin 300'e ulaştı.¹³

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından Barış Pınarı bölgesindeki huzur ve güvenlik ortamını bozmak isteyen YPG/PKK'ya karşı 23 Eylül 2021'de operasyon düzenlendi. Operasyonda 11 YPG militanı ve 24 Eylül ise TSK'nın Zeytin Dalı bölgesinde yaptığı operasyonda 3 YPG'li terörist etkisiz hâle getirildi. Zeytin Dalı bölgesine yönelik bir diğer TSK operasyonu 25 Eylül'de gerçekleştirildi. Operasyonda 6 YPG'li etkisiz hâle getirildi. Millî Savunma Bakanlığından (MSB) yapılan açıklamada söz konusu terör örgütü mensuplarının Afrin'deki güvenlik ve huzur ortamını bozmak için saldırı hazırlığında olduğu belirtildi.

8 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/2509202112>

9 <https://www.syriahr.com/en/223569/>

10 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/250920217>

11 <https://www.syriahr.com/en/223500/>

12 <https://www.syriahr.com/en/223419/>

13 <https://www.syriahr.com/en/223398/>

Rusya, 25-26 Eylül 2021'de İdlib'e ve Zeytin Dalı bölgesinin güneyine yönelik hava saldırıları düzenledi. Halep-Lazkiye otoyolunun güneyinde silahlı muhalif unsurların yer aldığı Cebel Zaviye bölgesi yoğun bombardımana maruz kaldı. Aynı şekilde Afrin'in güney kırsalı da Rus hava saldırılarına uğradı. Bassuta ve Basufan mıntıkları bu saldırılardan en çok etkilenen bölgeler arasında oldu.

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

ABD merkezli Barış İletişimi Merkezi tarafından 312 kişinin katılımıyla Erbil'de düzenlenen konferansta, İsrail'in artık bölgesel denklemin bir parçası olduğunun ve tüm halkların barış içinde güvende yaşaması için Araplar ve İsraililer arasında ilişkilerin geliştirilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir.¹⁴ Hem Şii hem Sünni isimlerin katıldığı Erbil'deki söz konusu toplantıya tepki gösteren Irak hükûmeti, İsrail ile Irak'ın ilişkilerinin düzeltilmesi ve normale dönmesinin anayasaya ve Irak siyasetine aykırı olduğu vurgulamış, yapılan toplantının yasalara aykırı olduğu belirtilmiştir. Bu açıklamanın üzerine Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nden (IKBY) toplantının sonuçlarının hükûmeti bağlamadığı açıklaması yayımlanmıştır.¹⁵ Diğer yandan Iraklı Şii lider Mukteda Sadr, hükûmeti "tüm katılımcıları tutuklamaya" çağırırken, Haşdi Şaabiye yakınlığıyla bilinen Milletvekili Ahmed Esad ise tüm katılımcıların "hukukun gözünde hain" olduğunu belirtmiştir.¹⁶

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile de ittifak anlayışını savunan Sünni aşiret lideri Vissam al-Hardan da İsrail ile tam diplomatik ilişkilerin ve o ülkenin vatandaşlarıyla Irak vatandaşları arasında insandan insana ilişkilere dayalı yeni bir normalleşme politikası talep ettiklerini belirtmiştir.¹⁷ Fakat hükûmetin konferansa verdiği tepki sebebiyle normalleşme açıklaması için daha sonra özür dilemiş, konferansın ve bildirinin içeriğinden tam olarak haberdar olmadığını ifade etmiştir.¹⁸ Konferansta, Irak Kültür Bakanlığında arşiv uzmanı olarak görev yapan Sahar el-Taii'nin de yer almıştır.

Irak Yüksek Yargı Konseyi, Erbil'de düzenlenen ve İsrail ile normalleşmeyi savunan söz konusu konferansa katılanlar hakkında tutuklama kararı vermiştir.¹⁹ Irak Türkmen Cephesi (ITC) tarafından yapılan açıklamada, Erbil'de bazı aşiret temsilcilerinin İsrail ile normalleşme içerikli toplantılarını kesinlikle reddettikleri belirtildi.²⁰

14 <https://www.timesofisrael.com/250-prominent-iraqis-publicly-call-for-full-peace-with-israel/>

15 <https://www.basnews.com/tr/babat/714326>

16 <https://www.france24.com/en/live-news/20210925-iraq-kurd-forum-pushes-israel-normalisation-baghdad-condemns>

17 <https://www.timesofisrael.com/hundreds-of-iraqi-notables-call-to-join-abraham-accords-make-peace-with-israel/>

18 <https://tr.euronews.com/2021/09/26/irak-ta-israil-ile-normallesme-konferans-na-kat-lanlar-icin-tutuklama-karar>

19 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-yukse-yargisindan-israil-ile-normallesme-isteyenler-hakkinda-tutuklama-karari/2375272>

20 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-turkmenler-israil-ile-normallesmeyi-reddetti-/2375063>

Erbil Başpiskoposu Beşar Varda, Taliban'ın Afganistan'a dönüşü konusundaki endişesini dile getirerek kalan ABD birliklerinin Irak'tan çekilmesinin Irak'taki Hristiyanlar ve diğer azınlıklar üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceğini ifade etmiştir. Başpiskopos Varda, yaptığı konuşmada Papa'nın Irak'a yaptığı ziyaretin, Irak'taki Hristiyan cemaatinin ülkedeki değerinin artmasına katkı sunduğunu ve yurt dışındaki imajını güçlendirdiğini belirtmiştir.²¹

Birleşmiş Milletler Irak Misyonu (UNAMI), 10 Ekim tarihinde yapılacak seçimlere teşvik amacıyla Irak'ın başkenti Bağdat'taki birçok duvara Kürtçe ve Arapça sloganlar yazdırmıştır. UNAMI seçimlere katılım oranının arttırılması için insanlardan, bu duvarların önünde fotoğraf çekilip sosyal medyadan "#Vote4Iraq" etiketi ile paylaşarak seçmenlerin sandığa gitmeleri için mesaj vermelerini istemiştir.²²

Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, New York'ta BM Genel Kurulu oturum aralarında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bir araya gelmiştir. Türkiye, Irak'ın diyalog yoluyla bölgede tansiyonu düşürme çabalarına olan katkısını takdir ederken hâlihazırda devam eden sorunların çözümü için daha fazla diyalog mesajı vermiştir.²³

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Türkiye Ticaret Bakanı Mehmet Muş'u Erbil'de kabul etti.²⁴ Mesrur Barzani, IKBY'nin bölgedeki yabancı sermaye girişini artırmaya yardım etmek istediğini kaydetti.

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu, 10 Ekim tarihinde gerçekleşecek seçimlerde aday olan Muhammed Mehdi Abid Amiri ile Selah Mucebel Tahir Svidi'nin seçim kurallarına uymadığını gerekçe göstererek adaylığını iptal etmiştir. Açıklamada iki adayın bir televizyon programında mahkemelere yönelik ifadeleri nedeniyle adaylıklarının iptal edildiği belirtilmektedir.²⁵

İrânın tüneller kazarak doğal su akışını değiştirmeye çalıştığını belirten Iraklı yetkililer, Irak Su Kaynakları Bakanının, İrân ile su hakları konusundaki anlaşmazlığını Uluslararası Adalet Divanına götürebileceğini iddia etmiştir.²⁶

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) Başkanı Mesud Barzani pazar günü Fransa'nın yeni Bağdat Büyükelçisi Eric Chevallier'i kabul ederek Irak'ta yaklaşan seçimlere ve IKBY ile Fransa arasındaki ikili ilişkilere dikkat çekmiştir. Görüşmede, IKBY ile Fransa arasındaki tarihî ilişkiler ve iki ülke halkları arasındaki dostluk üzerine görüş alışverişinde bulunan ikili,

21 <https://www.vaticannews.va/en/church/news/2021-09/iraq-archbishop-warda-erbil-concerned-effects-taliban-takeover.html>

22 <https://www.basnews.com/tr/babat/713832>

23 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/President-Salih-Meets-Turkey-s-President-Recep-Tayyip-Erdogan-in-New-York>

24 <https://www.kurdistan24.net/en/story/25696-Kurdistan-PM-stresses-need-to-strengthen-Erbil-Ankara-ties-in-meeting-with-Turkish-minister>

25 <https://www.basnews.com/tr/babat/713552>

26 <https://www.iraq-businessnews.com/2021/09/26/iraq-may-take-iran-to-court-over-water-rights/>

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Erbil'e yaptığı son ziyaretin önemini de vurgulamıştır.²⁷

• Güvenlik

25 Eylül 2021'de yayımlanan bir rapora göre, Irak Terörle Mücadele Servisi tarafından Mayıs 2020'den bu yana gerçekleştirilen 487 operasyonda, 257 terörist öldürülmüş ve 472 terörist tutuklanmıştır. 1 Mayıs 2020 ile 5 Eylül 2021 tarihleri arasında 629 hava saldırısı düzenlenmiş ve 99 kişi ve 81 çocuk koruma programına alınmıştır. Rapora göre sadece Terörle Mücadele Servisi tarafından 211 patlayıcı yelek/cihaz ve 356 kilogram patlayıcı madde ele geçirilmiştir.²⁸

Irak Parlamentosu Ekonomi ve Yatırım Komitesi üyesi Nada Şakir Cevdet, Irak'ın orta ve güney kesiminde, işsizlik oranındaki artışın ve bozulan ekonomik durumun güvenlik konusunda gerilimi yükseltebileceğini belirtmiştir. Dolar kurunun yükselmesi, satın alma gücünün azalması ve artan fiyatların halk nezdinde rahatsızlığa yol açtığını belirten Cevdet, hükûmetin derhâl Irak'ın güneyi ve orta bölgesi için istihdam imkânlarını gözden geçirecek projelere odaklanmasını ve bir gerilim olmadan bu duruma çözüm bulunmasını tavsiye etmiştir.²⁹

Irak Savunma Bakanı Cuma İnad ve NATO Irak Misyonu Komutanı Korgeneral Michael Lullsgaard, 26 Eylül 2021'de ortak iş birliği ve eğitim kapasitesinin geliştirilmesini görüşmüştür. Toplantıya hem NATO hem de Irak Savunma Bakanlığından çok sayıda üst düzey yetkilinin de eşlik ettiği belirtilmektedir.³⁰

Terör örgütü IŞİD'e bağlı olduğu belirtilen bir grup, 25 Eylül Cumartesi akşamı Diyala'da bombalı saldırı düzenlemiştir. Saldırıda, aralarında sivillerin de bulunduğu çok sayıda kişi hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır. Saldırganlar, Diyala'nın kuzeydoğusundaki Abara nahiyesi Hadulakhzar bölgesinde karayoluna yerleştirilmiş patlayıcı bir askerî aracı da hedef almıştır.³¹

• Ekonomi

Ulaştırma Bakanlığına bağlı Irak'taki Limanlar Genel Şirketinin Bilgilendirme Müdürü Inmar el-Safi, Irak'ı bölgede önemli bir transit merkeze dönüştürecek "Grand Faw Port" projesi kapsamında 100 rıhtım inşa etmeyi planladığını belirtmiştir. Safi, Güney Kore'nin Daewoo Şirketinin yaklaşık üç yıl önce kazandığı 2,7 milyar dolarlık bir sözleşmenin parçası olarak projenin beş ana iskelesini tamamladığını ifade etmiştir. Safi, ayrıca, Güneydeki Fav

27 <https://www.basnews.com/en/babat/714530>

28 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/CTS-neutralized-700-terrorists-since-May-2020>

29 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Parliament-warns-of-looming-security-tension-in-Iraq>

30 <https://ina.iq/eng/14338-defense-minister-nato-commander-discuss-developing-training-capabilities.html>

31 <https://www.basnews.com/en/babat/714466>

Limanı yakındaki Um Kasr Limanı ve diğer bölgelere bağlanacak dünyanın en büyük denizaltı tünellerinden birinin inşası için çalışmaları sürdürdüklerini ve projenin dört yıl içinde tamamlanacağını da açıklamıştır.³²

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi'nin Mali İşlerden Sorumlu Danışmanı Mudher Muhammed Salih yaptığı açıklamada, petrol gelirlerindeki iyileşmenin 2021 yılındaki bütçe açığının borçlanmadan kapatılmasını sağladığını belirtmiştir. Salih, petrol dışı gelirlerin bütçeyi desteklemekten çok uzak olduğunu ifade etmiştir.³³

ABD Temsilciler Meclisi, 2022 mali yılına ait savunma harcamaları için 778 milyar dolarlık Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasa Tasarısı'nı onaylamıştır.³⁴ Irak'a verilen destek konusunda tasarıya 2015'te onaylanan savunma bütçesine ilişkin yasadaki ekleme yeniden yapılmıştır. Ayrıca tasarıda Irak güvenlik güçlerinin insan hakları ihlallerine ilişkin de rapor sunulması talep edilmiştir.

• Sağlık ve Sosyal Hayat

1990'larda Irak'taki bir müzeden kaçırılan ve 2007 yılında ABD'de ortaya çıkan antik Gilgamiş Tableti, Irak'a iade edilmiştir.³⁵ ABD tarafından Irak'a gönderilen 17 bin parçalık kaçırılan antik eserlerden sonra Gilgamiş Tableti ile ilgili bu gelişme nedeniyle UNESCO tarafından, "Irak halkının, kendi geçmişiyle ve tarihiyle olan ilişkisine kültürel bir katkı sunması açısından oldukça önemli görülmektedir" açıklaması yapılmıştır.³⁶

Basra İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Irak İçişleri Bakanlığından tutuklama, soruşturma ve gözaltı prosedürleri üzerindeki denetimi sıkılaştırmasını talep etmiştir. Son zamanlarda gözaltı sürecindeyken bazı kişilerin ölmesi, dikkatleri polis ve tutuklama süreci üzerine çekmiştir.³⁷

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Listesi ve Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Avrupa Birliği'ne (AB) bağlı Kerkük Uluslararası Seçim Gözlem Heyeti Üyesi Ana Edsbron ile bir araya geldi. Turan görüşmede, AB'nin gözlem komisyonunun 10 Ekim'de yapılması planlanan erken seçimlerin daha şeffaf gerçekleşmesindeki rolünün önemine değindi. Görüşmede aynı zamanda seçim için yapılacak planlardan söz edilirken, Turan komisyon

32 <https://www.hellenicshippingnews.com/iraq-to-build-100-berths-in-faw-port-project/>

33 <https://ina.iq/eng/14225-pm-advisor-financing-2021-budget-deficit-borrowing-excluded.html>

34 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-temsilciler-meclisi-778-milyar-dolarlik-savunma-harcamaları-yetkilendirme-tasarisini-kabul-etti/2374480>

35 <https://www.theartnewspaper.com/news/gilgamesh-tablet-returned-to-iraq>

36 <https://news.un.org/en/story/2021/09/1100372>

37 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/The-Office-of-the-HCHR-calls-for-monitoring-detention-procedures-in-Basra>

tarafından alınan tüm önlemleri desteklediklerini vurguladı ve seçimlerin şeffaf bir süreçte gerçekleşmesi gerektiğine vurgu yaptı.

Seçmenlerin biyometrik kartlarını almaları için teşvik programlarının devam etmesinin öneme değinilen görüşmede, böylece geniş kapsamlı bir katılımın da sağlanabileceğinin altı çizildi.³⁸

Bedir Örgütü Kuzey Şubesi Sorumlusu Muhammet Mehdi Bayatlı, KDP'nin seçim sürecinde Kerkük'e siyasi anlamda dönüşüne karşı olmadıklarını, ancak IKBY'ye bağlı herhangi bir silahlı gücün kente dönüşüne karşı duracaklarını ifade etti. IKBY'ye bağlı silahlı güçlerin Kerkük'e dönüşüne toplumsal olarak da karşı çıktığını söyleyen Bayatlı, pek çok siyasi tarafın KDP'nin Kerkük'e siyasi olarak dönmesinin önünde durmadığını ancak bunun silahlı güçlerin dönüşüne müsaade edildiği anlamı taşımadığını vurguladı.³⁹

Irak Türkmen Cephesi (ITC), Erbil kentinde bazı aşiret temsilcilerinin İsrail ile normalleşme içerikli toplantılarına tepki gösterdi. ITC'den yapılan açıklamada, Erbil'de bazı aşiret temsilcilerinin İsrail ile normalleşme içerikli toplantılarını kesinlikle reddettikleri belirtildi. Atılan adımın tehlikeli olduğuna işaret edilirken, söz konusu toplantıya katılanların Iraklıların tamamının görüşünü yansıtmadığı ifade edildi.

Açıklamada, toplantıya ilişkin Irak hükûmetinin tutumunun desteklediği vurgulandı ve bu adımı atanlar hakkında gerekli yasal işlemlerin başlatılması istendi.⁴⁰

Irak Kürt Bölgesi Yönetimi (IKBY) Oluşumlardan Sorumlu Bölge Bakanı Aydın Maruf ile Türkiye Ticaret Bakanı Mehmet Muş bir araya geldi. Görüşmeye ilişkin sosyal medya hesabından paylaşımında bulunan Bakan Maruf, "Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanı Sn. Mehmet Muş ve beraberindeki heyeti, Erbil'de karşılamak ve bir araya gelmek bizi çok mutlu etti" ifadelerini kullandı. Türkiye Ticaret Bakanı Muş ise Twitter'dan yaptığı paylaşım ile Bakan Maruf ile görüşme gerçekleştirdiklerini duyurdu. Söz konusu görüşmeye, Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Ali Rıza Güney ile Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Hakan Karaçay da katıldı.⁴¹

ITC'nin Musul 7. Seçim bölgesi milletvekili adayı Lokman Reşidiyeli, Musul'un Reşidiye bölgesinde seçim kampanyasını başlattığı bir etkinlik düzenledi. Çok sayıda Türkmen ve Arap aşiretlerin önde gelen isimlerinin katıldığı etkinlikte konuşan Reşidiyeli, tüm Türkmen milletinin 10 Ekim 2021'de sandıklara gitmesi gerektiğini, güçlü bir halk desteği ile birlikte parlamentoda sandalye almayı umduğunu bildirdi.⁴²

Birleşik Irak Türkmenleri Listesi'nin Kerkük milletvekili adayı Erşat Salihî, 25 Eylül 2021'de Kerkük'te düzenlediği seçim kampanyası esnasında, Kerkük Havalimanı'nın aksilik yaşan-

38 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1803949803125552>

39 <https://shafaq.com/ar/سياسة/مس-ول-تركمان-ل-لامواع-ل-عودة-الحزب-الديمقراطي-الى-كركوك-بيده-الشروط>

40 <https://www.facebook.com/hasanturanitc/posts/2971808346391596>

41 https://twitter.com/aydn_maruf/status/1441861591247507462?s=20

42 <https://www.facebook.com/Turkmenelitv1/videos/1073227600112082/>

madığı takdirde bir hafta içerisinde açılacağını ifade etti. 25 Eylül 2017’de IKBY tarafından gerçekleştirilen referanduma dair de açıklama yapan Salihi, söz konusu referandumu engelleyenlerin Türkmenler olduğunu, böylece Türkmenlerin irade ortaya koyduğunda neler yapabileceklerinin de açıkça görüldüğünü dile getirdi.⁴³

Birleşik Irak Türkmenleri Listesi’nin Kerkük Milletvekili Sevsen Tayyip Cedu, seçim kampanyası kapsamında Kerkük’teki eğitimci Türkmen kadınları ile bir araya geldi. ITC Başkan Yardımcısı Hişam Bayraktar’ın da katıldığı toplantıda Türkmen eğitimi ve Türkmen eğitimci kadınların Kerkük’te yaşandığı sorunların dinlendiği ve çözümler üzerinde istişarelerde bulunulduğu aktarıldı.⁴⁴

KYB Eşbaşkanı Bafel Talabani, Kerkük’te partisinin başkanlık konseyi üyeleriyle bir araya geldi. Bafel Talabani’nin basın ofisinden yapılan açıklamaya göre, toplantıda, 10 Ekim’de yapılacak Irak parlamento seçimlerinin yanı sıra Kerkük’te hizmetlerin artırılması mekanizmaları ele alındı. KYB’nin Kerkük’e hizmet edeceğini belirten Talabani, “Kerkük KYB için kırmızı çizgidir, Celal Talabani’nin de söylediği gibi Kürdistan’ın Kudüsü’dür. Bu nedenle Kerkük ve Kerküklülere hizmet etmek önceliğimizdir. Bütün çabamız Kerkük’ün Kürt kimliğini korumaktır” dedi. IKBY’nin bağımsızlık referandumu hakkında da konuşan Talabani, şöyle devam etti: “Her ne kadar dost ülkelerin önerisini dinlemeyerek çok zarar ettiyse de umutsuz olmadık ve KYB bir an bile Kerkük’ü terk etmedi. Bu, bizim ulusal ve tarihî bir sorumluluğumuzdu; bu nedenle gelecekte de burada kalmaya ve hizmet etmeye devam edeceğiz.”⁴⁵

Birleşik Irak Türkmenleri Listesi’nden Kerkük milletvekili adayı Ammar Kahya, yaptığı açıklamada, seçimlerde Türkmenlerin tek liste hâlinde birleşerek demokrasi yarışına girdiğini ve bu birleşmenin Türkmenleri güçlendireceğini söyledi. Uzun yıllardır yolsuzluk ve kötü yönetim nedeniyle halk ile siyasiler arasında kaybolan güvenin seçimlere olumsuz yansıtacağını aktaran Kahya şunları kaydetti: “Irak’ın genelinde ve Kerkük’te hâlâ elektrik kesintileri, işsizlik ve kötü belediye hizmetleri devam ediyor. Reform için yeni yasalar çıkarılmalı. Parlamento olarak kurulacak yeni hükûmete baskı yapılarak yenilikler gerçekleştirilebilir. Irak’ta enerji kaynaklarının daha iyi değerlendirilmesi için Petrol Bakanlığı ile Elektrik Bakanlığı birleştirilerek Enerji Bakanlığı kurulmalı.”

Kerkük’te 2003’ten bu yana valinin Kürt veya Araplardan seçildiğine işaret eden Kahya, Türkmenler olarak bu göreve talip olduklarını ve seçim sonrası kente bir Türkmen’in vali olmasını sağlayacaklarını söyledi.

Kahya, “Her geçen gün daha da gerileyen Kerkük belediye hizmetleri sisteminde Türkiye’deki belediyeçilik modelinin uygulanması için parlamentoya baskı yapacağız” dedi.⁴⁶

43 <https://www.facebook.com/Turkmenelitv1/videos/558855535168355/>

44 <https://www.facebook.com/watch/?v=393545088880509>

45 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/2609202115>

46 <https://www.star.com.tr/politika/yaris-kizisiyor-turkiye-modeli-icin-parlamentoya-baski-yapacagiz-haber-1655505/>

• Güvenlik

Selahaddin'e bağlı Samarra ilçesinde gerçekleşen terör örgütü IŞİD saldırısında bölgedeki Haşdi Şaabi birliklerine mensup bir kişinin hayatını kaybettiği bildirildi.⁴⁷ Öte yandan Diyalâ'ya bağlı Kifri'de ise bu kez bölgedeki sivillere dönük silahlı saldırı gerçekleştirildiği, IŞİD militanlarının düzenlediği düşünüldüğü saldırıda iki sivilin öldüğü ifade edildi.⁴⁸

Irak Ortak Operasyonlar Komutanlığı tarafından yapılan açıklamada ise Hemrin dağlarına yönelik düzenlenen hava saldırısında 5 IŞİD militanının öldürüldüğü, dağlık alanda yer alan örgüt sığınaklarından bazılarının imha edildiği vurgulandı.⁴⁹

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

24 Eylül tarihinde çoğunluğu Iraklı Sünni Arap isimlerin katılımı ile düzenlenen "Barış ve İyileşme Konferansı" bildirgesinde Bağdat'a yönelik "İsrail ile Irak hükûmeti arasında ilişkilerin normalleşmesi için" çağrı yapılmıştır. Çağrı hem Bağdat ve Erbil hükûmetleri hem de halk tarafından ciddi tepki ile karşılanmıştır.⁵⁰ Konferansın ardından Irak Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, siyasi partiler ve toplumsal gruplar tarafından toplantıya sert tepki gelmiştir. Irak Başbakanlığından yapılan açıklamada, "Irak hükûmeti olarak Erbil'de bazı aşiret temsilcilerinin İsrail ile normalleşme şiarı için yaptığı yasa dışı toplantıları kesinlikle reddediyoruz" denmiştir.⁵¹ Ayrıca IKBY Sözcüsü Cutyar Adil, bir grup Arap katılımcının gerçekleştirdiği ve "İsrail ile normalleşme" içerikli toplantının, IKBY hükûmeti bilgisi dâhilinde gerçekleşmediğini belirtmiştir. Toplantının hiçbir şekilde hükûmetin tutumunu yansıtmadığını vurgulayan Adil, ayrıca toplantı hakkında gerekli işlemlerin başlatılacağını ifade etmiştir. Öte yandan, IKBY İçişleri Bakanlığı da yaptığı açıklamada, toplantının düzenlenmesi için kendilerinden herhangi izin alınmadığını duyurmuştur. Bakanlıktan yapılan açıklamada, Erbil'de bir sivil toplum kuruluşunun Irak Anayasası'nın öngördüğü çerçevede bir toplantı düzenlediği belirtilmiş, "ancak maalesef bazı toplantı organizatörleri toplantının gidişatını değiştirip siyasi amaçları için kullanmıştır. Toplantıda yapılan açıklamalar ve sonuç bildirisi hiçbir şekilde IKBY'nin resmî politikasını yansıtmamakta; politikası ile uyumsuzdur" ifadeleri kullanılmıştır. Toplantıyı gerçekleştirenlere karşı yasal işlem başlatılacağı belirtilen açıklamada, "IKBY Irak'ın federatif yapısı içerisinde Irak devletinin dış politikasına bağlıdır. Bu faaliyet içerisinde olanlar IKBY'den uzaklaştırılacaktır" ifadelerine yer verilmiştir.⁵²

47 <https://shafaq.com/ar/امن/سقوط-ضحية-من-الحشد-في-هجوم-لدا-عش-جنوب-سامرا/>

48 <https://www.facebook.com/697288953791648/posts/1802583923262140/>

49 <https://www.macaubusiness.com/5-is-militants-killed-in-northern-iraq-2/>

50 <https://www.dengiamerika.com/a/6245324.html>

51 <https://nasnews.com/kurd/view.php?cat=32616>

52 <https://esta.krd/94754/>

İKBY kamu personelleri 25 Eylül itibarıyla maaşlarını almaya başlamıştır. Konu ile ilişkin İKBY'nin Bağdat Temsilcisi Fars İsa, 22 Eylül'de düzenlenen Irak Başbakanlığı toplantısında Bağdat'ın eylül ayı için 200 milyar dinarın Erbil'e gönderilmesini onayladığını açıklamıştır. Ayrıca İKBY Sözcüsü Cutyar Adil, İKBY'nin 200 milyar dinar ek gelirle memur maaşlarını kesintisiz dağıtabileceğini açıklamıştır.⁵⁷ İKBY'deki muhalif partiler ise Bağdat'ın Irak genel seçimlerinin sorunsuz düzenlenebilmesi için Erbil'e para yolladığını öne sürmektedir. Ekonomistler ise İKBY'nin hâlâ kendi ayakları üzerine duramayacağını iddia ederek iktidarı eleştirmektedir.⁵⁸

• Güvenlik

İran askerî komutanları bir kez daha İranlı Kürt partileri tehdit etmiştir. İran'ın Urmiye Hamza Karargâhı Komutanı General Muhammed Taki Usanlu, İKBY'yi terk etmemeleri durumunda İranlı Kürt partileri akıllı füzelerle vuracaklarını açıklamıştır. Usanlu, "Kutsal savunma haftası" dolayısıyla düzenlenen törende yaptığı konuşmada, İKBY'de üsleri bulunan İranlı Kürt partileri kastederek, "İran'a huzursuzluk veren bu yapıların karargâhlarını yerle bir edeceklerini" ifade etmiştir. Usanlu, "ABD ve İsrail tarafından desteklenen" Kürt örgütlerin "bir an önce bölgeyi terk etmeleri gerektiğini, aksi takdirde akıllı füzelerle nokta vuruşu yapacaklarını" belirtmiştir.⁵⁹ Öte yandan, Urmiye Hamza Karargâhı Komutan Yardımcısı Mecid Cmenfer, İKBY'de bulunan İranlı Kürt partilere ait dört farklı karargâhı bombaladıklarını öne sürmüştür.^{60 61} Uzmanlar, İran'ın eylül ayından beri İranlı Kürt muhalifleri hedef almasını yeni bir süreç olarak betimlemektedir. Uzmanlar ayrıca, ABD'nin Irak'tan çekilme ihtimaliyle İran'ın yeni bir politika izleyebileceğine işaret etmektedir.⁶²

• Sağlık ve Sosyal Hayat

İKBY'de tespit edilen toplam Covid-19 vaka sayısı 326 bin 697'ye yükselirken, virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısı 5 bin 809'dur. Virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısı ise 292 bin 967'ye ulaşmıştır.⁶³

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan

Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Yunanistan özel askerî birliklerinin katılımıyla Yunanistan'ın başkenti Atina'da bir askerî tatbikat gerçekleştirildi. Tatbikatta katılımcı ülkeler arasında

57 <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=195524>

58 <https://nrttv.com/detail/2907>

59 <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=195483>

60 <https://esta.krd/93507/>

61 <https://www.dengiamerika.com/a/iran-kurds/6242967.html>

62 https://hawlati.co/page_detail?smart-id=21096

63 <https://www.rudaw.net/sorani/health/260920211>

askerî iş birliğini geliştirme, eğitim ve deneyim alışverişinde bulunma ve bölgedeki zorluklarla mücadele etmek için hazırlık seviyesini arttırmanın amaçlandığı belirtildi.⁶⁴

Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz BM 76. Genel Kuruluna hitaben bir video kaydı gönderdi. Konuşmasında, İran ile devam eden müzakerelerin güven ve iş birliği sağlayacak şekilde somut sonuçlar doğurmasını umduklarını ifade ederken, İran'ın terörist grupları ve mezhepçi milisleri desteklemekten vazgeçmesi gerektiğinin de altını çizdi. Suudi Kral, İran'ın nükleer silaha erişmesini engellemek adına yürütülen tüm çabaları desteklediklerini ifade etti. Suudi Arabistan'ın Ortadoğu'da kitle imha silahlarının olmaması gerektiğini savunduğunu belirten Kral Selman, bunun bir parçası olarak İran'ın nükleer silah sahibi olmasına karşı çıktıklarını vurguladı.⁶⁵

Suudi Arabistan'ın Ulusal Gününü kutlamak adına konuşan ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, Suudi Arabistan ile bölgesel güvenliği sağlamak adına daha da gelişen ortaklıklarını vurgu yaptı. Blinken, iki ülke arasındaki iş birliğinin gelişerek devam edeceğini, iklim krizi, pandemi süreci ve küresel ekonomi gibi alanlarda da iş birliği yapacaklarını belirtti.⁶⁶

Suudi Arabistan'ın BAE'den yaptığı ithalat temmuz ayında %33'lük bir düşüş gösterdi. Söz konusu düşüş Suudi Arabistan'ın diğer Körfez ülkelerinden yapılan ithalata yeni düzenlemeler getirmesinin ardından yaşandı. İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan verilere göre BAE'den yapılan ithalat temmuz ayında bir önceki aya göre 827 milyon dolar düşüşle 3,1 milyar dolar olarak gerçekleşti.⁶⁷

• Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

BAE'de kabine değişikliğine gidildi. Duyuru Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Başbakan Muhammed bin Raşid Al Maktum tarafından yapıldı. Daha önce Savunma Bakanlığı görevini de yürüten Abu Dabi Veliyet Prensi Muhammed bin Zayid bu görevi bıraktı. Yeni kabinede 9 kadın bakan yer aldı.⁶⁸

2020 yılında yapılması planlanan fakat Covid-19 pandemisi sebebiyle ertelenen Gastech Konferansı Dubai'de gerçekleştirildi. Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Alparslan Bayraktar da etkinliğin açılış konuşmacıları arasında yer aldı. Dubai'de gazetecilerin sorularını yanıtlayan Bayraktar, Türkiye'de enerji sektörüne yatırım fırsatları üzerine BAE'li makamlarla temas hâlinde olduklarını ifade etti.⁶⁹

64 <https://www.arabnews.com/node/1935586/saudi-arabia>

65 <https://saudigazette.com.sa/article/611246/SAUDI-ARABIA/King-We-confront-extremist-thoughts-exclude-terror-groups-and-sectarian-militias-practices>

66 <https://saudigazette.com.sa/article/611303/SAUDI-ARABIA/Saudi-Arabia-US-share-8-decades-of-cooperation-and-mutual-friendship-mdash-Blinken>

67 <https://www.reuters.com/world/middle-east/saudi-imports-uae-drop-33-july-after-new-trade-rules-2021-09-22/>

68 <https://www.thenationalnews.com/uae/government/2021/09/25/new-uae-cabinet-unveiled-by-sheikh-mohammed-bin-rashid/>

69 <https://www.dailysabah.com/business/energy/turkey-talks-with-uae-on-energy-investments-as-tensions-ease>

BAE ile Güney Kore'nin atom enerjisi alanında iş birliği için görüşmelerde buldukları belirtildi. Açıklama Güney Kore Dışişleri Bakanlığı tarafından bakanlığın nükleer silahların yayılmasını önleme ve nükleer işlerden sorumlu genel müdürü Park II ile BAE'li Barakah One Company'nin CEO'su Nasser al Nasser arasında Abu Dabi'de gerçekleşen görüşme sonrasında yapıldı. Bakanlığın açıklamasında atom enerjisi sektöründeki iş birliğinin Güney Kore-BAE özel stratejik ortaklığının temel yapıtaşı olduğu ifade edildi.⁷⁰

• Katar

Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamad Al Tani BM 76. Genel Kuruluna hitaben bir konuşma yaptı. Konuşmasında Afganistan, Filistin, iklim değişikliği gibi çeşitli küresel meselelere değindi. Uluslararası toplumu Taliban ile iletişim kurmaya ve Afganistan'a insani yardım sağlama çağırarak Katar Emiri, Filistin konusunda İsrail'in Filistinlilere karşı işlediği insan hakları suçlarına vurgu yaparken uluslararası toplumu iki devletli çözüm konusunda daha aktif rol oynamaya davet etti. Şeyh Temim Suriye konusuna da değinerek ülkede yaşanan krize adil ve siyasi bir çözüm bulmanın önemine işaret etti.⁷¹

Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman Al Tani BM Genel Kurul toplantısı sebebiyle bulunduğu New York'ta Suriye Ulusal Muhalefet ve Devrimci Güçler Koalisyonundan bir heyetle bir araya geldi. Genel Kurul toplantılarının oturum arasında gerçekleştirilen toplantı sonrasında Katar Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamada, "Dışişleri Bakanımız Katar'ın Cenevre I Bildirisi ve BM Güvenlik Konseyinin 2254 sayılı kararına uygun olarak Suriye krizine siyasi bir çözüm bulunması noktasındaki tutumunu yinelerken, Suriye içinde insani yardım faaliyetleri yürütülmesini kolaylaştırmaya katkıda bulunacak kapsamlı bir atışkesin hayata geçirilmesinin önemini vurguladı" ifadeleri kullanıldı.⁷²

Katar Deniz Kuvvetlerine ait yeni savaş gemisi Türkiye'de denize indirildi. "Al Abrar Fuwairit" isimli LCT80 tipi savaş gemisi Katar Deniz Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Abdullah bin Hassan Al Sulaiti ve Türk Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Adnan Özbal'ın katıldığı bir törenle tanıtıldı. Söz konusu savaş gemisi özel bir Türk tersanesi tarafından inşa edilen ve ihraç edilen ilk LCT tipi savaş gemisi olma özelliği taşımakla birlikte toplam uzunluğu 80 metredir.⁷³

Gastech etkinliğinde konuşan Katar Enerji Bakanı Saad Al Kaabi ülkesinin 2019 yılında ayrıldığı Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütüne (OPEC) geri dönmeyi düşünmediğini söyledi. Son dönemde doğal gaz fiyatlarındaki artışa da değinen Katarlı Bakan bunun sektöre yeterli yatırım yapılmadığından kaynaklandığını belirterek, "Tüm müşterilerimizden büyük bir talep

70 <https://en.yna.co.kr/view/AEN20210924001300325>

71 <https://www.dohanews.co/afghanistan-palestine-and-climate-change-qatars-amir-spotlights-key-issues-at-unga/>

72 <https://www.dohanews.co/qatar-fm-meets-syrian-opposition-as-decade-long-crisis-continues/>

73 <https://www.dohanews.co/qatar-launches-amiri-naval-forces-warship-in-turkey/>

var ve ne yazık ki herkesin talebine cevap veremiyoruz. Ne yazık ki bence bu, pazarın sektöre yeterince yatırım yapmamasından kaynaklanıyor” ifadelerini kullandı.⁷⁴

• Yemen

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken yaptığı bir açıklamada ülkesinin Yemen için 290 milyon dolardan fazla ek insani yardım sağladığını ifade etti. Yapılan yardımların yerine ulaşmasının önündeki bürokratik süreçler dâhil tüm engellerin acilen kaldırılması çağrısında bulunan Blinken bağış taahhüdünde bulunan ülkeleri de mümkün olan en kısa zamanda taahhütlerini yerine getirmeye davet etti.⁷⁵

Husiler ile hükûmet yanlısı güçler arasında Marib civarında yoğunlaşan çatışmalar devam etmektedir. Askerî kaynaklardan yapılan açıklamalara göre geçen hafta çatışmalarda ölenlerin sayısı 51’i hükûmet yanlısı, 93’ü de Husilerden olmak üzere 140’ı geçti.⁷⁶

Dünya Gıda Programı Direktörü David Beasley, Yemen’de 16 milyon kişinin açlık tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu belirtti. Üye ülke bakanlarının katıldığı ve video konferans aracılığıyla düzenlenen bir toplantıda konuşan Beasley, Yemen’deki savaşın bir an önce bitmesi gerektiğini, dünya liderlerinin bu çatışmaya dâhil olan tüm taraflara baskı yapması gerektiğini ifade etti. Uluslararası toplumu desteğini arttırmaya davet eden Beasley aksi takdirde Yemen’de gıda yardımının yakında biteceği uyarısında bulundu.⁷⁷

• Kuveyt

Kuveyt Asya İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakanı Yardımcısı, Büyükelçi Waleed Al-Khubaizi, Çin Halk Cumhuriyeti’nin 72. kuruluş yıl dönümü vesilesiyle Çin’in Kuveyt Büyükelçiliğince düzenlenen online resepsiyona katıldı. Kuveyt ve Çin arasındaki ilişkilerin gelişmesini istediklerini belirten Waleed Al-Khubaizi, Çin ile enerji, ticaret, yatırım ve diğer pek çok alanda iş birliği yapmaya açık olduklarını ifade etti.⁷⁸

• Umman

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, Yemen’de barışçıl bir çözüm sağlanması için olumlu rol oynayan Umman’ı takdir ettiklerini ifade etti. Görüşme, BM 76. Genel Kurul Toplantısı’nın yanı sıra yapılan KİK-ABD bakanlar toplantısında gerçekleşti.⁷⁹

74 <https://www.dohaneews.co/qatars-energy-minister-rules-out-plans-to-rejoin-opec/>

75 <https://www.reuters.com/world/us/us-providing-over-290-mln-additional-humanitarian-assistance-yemen-blinken-2021-09-22/>

76 <https://www.middleeasteye.net/news/yemen-marib-over-140-killed-battles-houthis-and-loyalists>

77 <https://www.middleeasteye.net/news/yemen-war-millions-marching-towards-starvation-un-food-chief-warns>

78 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2999526&Language=en>

79 <https://timesofoman.com/article/107112-yemen-crisis-us-secretary-of-state-lauds-oman>

• Bahreyn

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu BM 76. Genel Kurul Toplantısı sebebiyle bulunduğu New York'ta Bahreynli mevkidaşı Abdullatif bin Raşid Al Zayani ile bir araya geldi. Oturum aralarında bir araya gelen ikili Türkiye ve Bahreyn arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine vurgu yaptı. Toplantı sonrası Twitter hesabından bir mesaj paylaşan Çavuşoğlu "İlişkilerimizde son dönemde yakaladığımız olumlu ivmeyi daha da ileriye taşıyacağız" ifadelerini kullandı.⁸⁰

İsrail Başbakanı Naftali Bennett Bahreyn Dışişleri Bakanı ve BAE Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Khalifa Shaheen Almarar ile New York'ta bir toplantı yaptı. Toplantı sonrası İsrail Başbakanlık Ofisinden yapılan açıklamaya göre Bennett ülkesinin Bahreyn ve BAE ile kurduğu ilişkiye olan güvenini yinelerken ilişkileri mümkün olduğunca genişletmek istediklerini dile getirdi.⁸¹

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Mısır

Mısır Dışişleri Bakanı Sameh Şukri ve İsraili mevkidaşı Yair Lapid'in telefon görüşmesi gerçekleştirilerek bölgede istikrarı geliştirmek için muatabakata vardıkları bildirilmiştir. Mısır Cumhurbaşkanlığından yapılan yazılı açıklamada iki bakanın da Filistin-İsrail görüşmelerini tekrar canlandırmanın önemi konusunda fikir birliği içinde olduğu belirtilmiştir. İkili arasında ayrıca Gazze'nin yeniden yapılandırılmasının da görüşüldüğü aktarılmıştır.⁸²

Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri, Suriye Rejimi Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad ile Birleşmiş Milletler (BM) 76. Genel Kurul görüşmeleri kapsamında New York'ta bir araya gelmiştir. Mısır Dışişleri Bakanlığından yapılan yazılı açıklamada, Şukri ile Mikdad'ın Suriye'deki krizin çözüm yollarını görüştüğü ifade edilmiş ancak ayrıntı verilmemiştir. Söz konusu görüşmenin, Arap Birliğinin 2 Ekim 2011'de Suriye'nin üyeliğini askıya almasından bu yana iki ülke dışişleri bakanları arasında gerçekleşen ilk görüşme olduğu belirtilmiştir.⁸³

Mısır, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yunanistan, Athena'nın kuzeydoğusundaki Elefsina Hava Üssü'nde ortak tatbikat düzenlemiştir. Suudi Arabistan Savunma Bakanlığından yapılan açıklamada ortak tatbikatın dost ve kardeş ülkeler arasında askerî iş birliğini geliştirmek için yapıldığı dile getirilmiştir.⁸⁴

80 <https://www.middleeastmonitor.com/20210921-turkey-bahrain-relations-are-developing-turkish-fm-says/>

81 <https://www.jpost.com/israel-news/bennett-meets-with-bahraini-fm-emirati-official-ahead-of-un-speech-680398>

82 <https://www.middleeastmonitor.com/20210920-egypt-israel-agree-to-boost-stability-in-the-region/>

83 <https://tr.sputniknews.com/20210925/misir-ve-suriye-disisleri-bakanlari-10-yil-aradan-sonra-ilk-kez-bir-araya-geldi-1049234727.html>

84 <https://www.middleeastmonitor.com/20210921-saudi-arabia-uae-to-begin-joint-military-exercises-with-greece-egypt/>

Mısır kabinesi, Sina'nın Rabaa ve Bir Al-Abed bölgelerinde 90.000 dönümlük devlet arazisinin Ulusal Hizmet Projeleri Örgütüne (UHPÖ) tahsis edilmesi için Cumhurbaşkanı Sisi tarafından sunulan kararı onaylamıştır. UHPÖ silahlı kuvvetlere bağlı olmakla birlikte ülkede altyapı ve kalkınma projeleri dâhil olmak üzere ticari projelere destek sağlamaktadır.⁸⁵

• Libya

Libya'nın doğusundaki gayrimeşru güçlerin lideri Halife Hafter'in siyasi müttefiki Akile Salih tarafından yürütülen Libya Temsilciler Meclisi (TM), Abdulhamid Dibeybe başkanlığındaki Ulusal Birlik Hükûmeti'nden (UBH) oy çokluğuyla güvenoyunu geri çektiğini açıklamıştır. TM Sözcüsü Abdullah Buleyhık, sosyal paylaşım sitesindeki hesabından yaptığı açıklamada, Temsilciler Meclisinin bugünkü oturumunda UBH'den güvenoyunun geri çekilmesi yönünde oylama yapıldığını belirtmiştir. Buleyhık, oturuma katılan 113 milletvekilinden 89'unun evet oyuyla hükûmetten güvenoyunun geri çekilmesi kararının onaylandığını aktarmıştır.⁸⁶ Ancak Libya Devlet Yüksek Konseyi (DYK) Sözcüsü Muhammed Abdunnasır, Twitter hesabından yaptığı açıklamada, UBH'den güvenoyunun geri çekilmesi işlemlerinin kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Abdunnasır, anayasa bildirgesini ve Libya Siyasi Anlaşması'nı ihlal ettiği için bu eylemi kanunsuz ve bundan kaynaklanacak eylemlerin tamamının geçersiz olduğunu ifade etmiştir.⁸⁷

Libya Başkanlık Konseyi, Ulusal Birlik Hükûmeti'ne (UBH), çalışmalarına devam etme ve seçim sürecini destekleme çağrısı yapmıştır. Başkanlık Konseyinden yapılan yazılı açıklama, Temsilciler Meclisi (TM) Başkanı Akile Salih'in 21 Eylül'de hükûmetten güvenoyunu geri çektiğini açıklamasının ardından gelmiştir. TM'nin hükûmetten güvenoyunu çekme kararına karşın açıklamada, UBH'den «çalışmalarını sürdürmesi» ve «vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılaması, seçim sürecini desteklemesi ve devlet kurumlarının görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli önlemleri alması» istenmiştir.⁸⁸

Resmî ziyaret için Fas'ta bulunan Libya Devlet Yüksek Konseyi (DYK) Başkanı Halid el-Mişri, başkent Rabat'ta Fas Dışişleri Bakanı Nasır Burita ile düzenlediği ortak basın toplantısında, Halife Hafter'in siyasi müttefiki Akile Salih başkanlığındaki Temsilciler Meclisinin (TM) "hükûmetten güvenoyunu çekme" adımına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Mişri, "Böyle bir şey yok. Hükûmet, 24 Aralık'ta gerçekleştirilecek seçimlere kadar görevine devam edecek. Hedef, seçimlerin yapılması ve biz de bu hedeften saptıracak herhangi bir meseleye gereğinden fazla önem veremeyiz" demiştir.⁸⁹

85 <https://www.middleeastmonitor.com/20210923-egypt-allocates-90000-acres-of-state-owned-land-in-sinai-to-the-army/>

86 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyadaki-temsilciler-meclisi-hukumetten-guvenoyunu-geri-cektigini-duyurdu/2370744>

87 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyadaki-temsilciler-meclisi-hukumetten-guvenoyunu-geri-cektigini-duyurdu/2370744>

88 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-baskanlik-konseyinden-dibeybe-hukumetine-gorevine-devam-etme-cagrisi/2373367>

89 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-devlet-yuksek-konseyi-baskanindan-hukumet-secimlere-kadar-gorevinin-basinda-mesaji/2371279>

Libya'nın doğusundaki gayrimeşru güçlerin lideri Halife Hafter, 24 Aralık'ta yapılması planlanan başkanlık seçimlerine girebilmek için sözde yetkilerini 3 aylığına devretmiştir. Halife Hafter güçlerine ait sosyal medya hesabından yapılan açıklamaya göre Hafter, askerî birliklerinin sözde Genelkurmay Başkanı Abdurrezzak en-Nazuri'yi kendisinin yerine "başkomutan" olarak atamıştır. Kararda, Nazuri'nin 23 Eylül Perşembe günü başlayıp 24 Aralık'ta sona ermek üzere 3 aylık bir süre için bu görevi üstleneceği belirtilmiştir.⁹⁰

• Tunus

Tunus Cumhurbaşkanlığı, Kays Said'in 25 Temmuz'da meclisin çalışmalarını dondurması ve başbakanı azletmesinden sonra yetkilerini genişleten kararname yayımlanmıştır. Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamaya göre, 25 Temmuz'da alınan "olağanüstü kararlar"ın uygulamasına devam edilmiştir. Yeni kararnameyle yasama ve yürütme yetkisine yönelik olağanüstü düzenlemeler yapılmış ve yasa tekliflerinin anayasaya uygunluğunu denetleyen geçici komisyon feshedilmiştir. Açıklamada, Tunus Cumhurbaşkanı tarafından kararnameyle kurulacak bir komitenin yardımıyla siyasi reforma ilişkin yasa değişikliklerinin hazırlanacağı belirtilmiştir. Cumhurbaşkanının yetkilerini genişleten kararnameler Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Buna göre, Tunus cumhurbaşkanına "yasama metinlerini" bakanlar kurulunun görüşünü aldıktan sonra cumhurbaşkanlığı kararlarıyla çıkarma yetkisi verilmiştir. Kararname uyarınca, bakanlar kurulu meclise değil cumhurbaşkanına karşı sorumlu olacaktır. Cumhurbaşkanı, başbakanı atayacak, kabine üyelerini, hükûmetin siyasetini ve kararlarını belirleyecektir. Cumhurbaşkanına ayrıca, her türlü cumhurbaşkanlığı kararını halk oylamasına sunma yetkisi de verilmiştir.⁹¹

Tunus'ta Nahda Hareketi Meclis Grubu tarafından yapılan yazılı açıklamada, "Cumhurbaşkanı'nın aldığı karar, anayasanın fiilî olarak askıya alınması, onun yerine geçici bir kamu otoritesi ikame edilmesi, otokratik yönetime açık bir eğilim ve anayasal meşruiyete karşı tam bir darbedir» ifadesi kullanılmıştır. Açıklamada, böyle bir yaklaşım içine girilmesinin, yaşanan krizi daha da derinleştirdiği bunun da Tunus devletinin varlığını ve bütünlüğünü tehdit ettiği ve ülkeyi istenmeyen sonuçlara doğru sürüklediği kaydedilmiştir.⁹²

Ülkenin en büyük sendikası TGİS'ten yapılan yazılı açıklamada, Said'in yayımladığı Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yasama ve yürütme yetkilerini devralması eleştirilirken, "Anayasa değişikliğine ilişkin şartlar yerine getirilmeksizin tüm yetkilerin devlet başkanında toplanmasının tehlike oluşturduğu" uyarısı yapılmıştır.⁹³

Nahda Hareketi üyelerinden eski Sağlık Bakanı Abdullatif el-Mekki, eski Tarım Bakanı Muhammed bin Salim, hareketin yöneticilerinden Semir Dilo ve Milletvekili Cemile Kisikisi'nin

90 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hafter-secimlere-girebilmek-icin-askeri-yetkilerini-3-ayligina-devretti/2372318>

91 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-said-yasama-yetkisini-kendisine-devreden-kararname-yayimladi/2372562>

92 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunusta-nahda-hareketi-cumhurbaskaninin-kararlari-anayasal-mesruiyete-karsitam-bir-darbe/2373608>

93 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunusun-en-buyuk-sendikasi-cumhurbaskaninin-anayasayi-degistirmesini-reddetti/2374099>

de aralarında yer aldığı 113 üye istifalarına ilişkin ortak açıklama yayımlamıştır. Açıklamada, “Nahda yönetiminin yanlış siyasi tercihleri, hareketin tecrit edilmesine ve 22 Eylül kararlarının (Tunus Cunnhurbaşkanı Kays Said’in yasama ve yürütmeyi devralması) temsil ettiği otoriter tehlikenin karşısında herhangi bir ortak cepheye aktif olarak yer almamasına yol açtı” ifadelerine yer verilmiştir.⁹⁴

• Cezayir

Cezayir Yüksek Güvenlik Konseyi, Cezayir hava sahasını Fas’ın sivil ve askerî bütün uçaklarına kapattığını açıklamıştır. Yapılan açıklamada kararın Fas tarafından devam ettirilen provokasyonlar ve düşmanca tavırlar göz önüne alınarak verildiği aktarılmıştır.⁹⁵ Öte yandan, açıklama yapan Cezayir Dışişleri Bakanlığı Mağrip ülkeleri sorumlusu Amar Belani Cezayir’in Fas ile ilişkilerinde daha fazla önlemler alınabileceğini söylemiştir.⁹⁶

Cezayir Dışişleri Bakanlığı, Fas’ın Cenevre Büyükelçisi’nin Hizbullah’ın Polisario Cephesi’ni desteklediği yönündeki iddialarını yalanlamıştır. Cezayir Dışişleri Bakanlığı Mağrip ülkeleri sorumlusu Amar Belani, Fas tarafından dile getirilen iddiaların yalan ve çirkin manipülasyonlar olduğunu söylemiştir.⁹⁷

• Fas

Fas Kraliyet Silahlı Kuvvetleri, Bayraktar TB2 insansız hava araçlarının Türkiye’den 17 Eylül’de alındığını doğrulamıştır. Fas Silahlı Kuvvetleri, toplamda 70 milyon dolarlık değerinde 13 adet Bayraktar TB2 insansız hava aracı almak için anlaşma imzalamıştı.⁹⁸

Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna katılmak için ABD’de bulunduğu sırada açıklama yapan İspanya Başbakanı Pedro Sanchez, İspanya’nın Fas ile olan diplomatik ilişkilerini överek kendisinin ve hükûmetinin son gerilimleri aşmaya ve yeni kurulan Fas hükûmetiyle yeni bir dostluk sayfası açmaya hazır olduğunu söylemiştir.⁹⁹

■ ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

Avrupa Komisyonuna gönderilen şikayetler üzerine Rus Gazprom şirketinin Avrupa’daki doğal gaz fiyatlarını yapay olarak arttırmış olabileceği ve olası kasıtlı piyasa manipülasyonu ile Avrupa Birliği (AB) rekabet yönetmeliklerinin potansiyel ihlali olabileceğinden soruşturma başlatılabileceği açıklandı.¹⁰⁰

94 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunusta-nahda-hareketinin-113-uyesi-istifa-ettigini-acikladi/2374769>

95 <https://www.middleeastmonitor.com/20210923-algeria-closes-airspace-to-morocco/>

96 <https://www.middleeastmonitor.com/20210924-algeria-may-take-more-steps-against-morocco-official-says/>

97 <https://www.middleeastmonitor.com/20210922-algeria-refutes-moroccos-claims-of-hezbollah-polisario-ties/>

98 <https://www.morocoworldnews.com/2021/09/344507/morocco-s-far-receives-drones-under-turkish-agreement>

99 <https://www.morocoworldnews.com/2021/09/344567/spanish-pm-spain-wants-to-boost-relations-with-morocco>

100 <https://www.manager.ro/articole/ultima-ora-93/este-piata-manipulata-europarlamentarii-suspecteaza-rusii-de-cresterea-artificiala-a-preturilor-la-gaze-in-europa-109852.html>

Rus Gazprom şirketi Ekim 2021'den itibaren Yamal boru hattından Avrupa'ya sevk ettiği doğal gaz kapasitesini yarı yarıya azalttığını açıkladı. Hattın güzergâhında bulunan Belarus, Polonya ve Almanya'ya sevkiyatların günlük 87,2 mcm'den 30,75 mcm'e düştüğü belirtildi. Hattın kapasitesinin azaltılmasının nedeni olarak Nord Stream 2'deki sorunlar olduğu, bu sorunlar çözülene kadar sürebileceği de iddia edildi.¹⁰¹

Almanya Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Nord Stream 2'nin faaliyete geçebilmesi için gerekli olan sertifikaların onay durumunun Ocak 2022'ye kadar sürebileceğini açıkladı.¹⁰²

ABD Adalet Bakanlığı yaptığı açıklamada, Rus Novatek şirketinin Mali İşler Genel Müdürü'nün (CFO) denizaşırı varlıklarını açıklamadığı, vergi beyannamelerinde önemli miktarda gelirini bildirmedeği ve vergi ödemediği için tutuklandığını açıkladı. CFO'nun offshore hesaplarda gizlenen 93 milyon USD vergi suçlamasıyla karşı karşıya olduğu da bildirildi.¹⁰³

Kosova hükûmetinin Dedeğaç LNG tesisinden Priştine'ye doğal gaz sevk etmek için planlanan doğal gaz boru hattını reddettiği iddia edildi.¹⁰⁴

• Türkiye

Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı yaptığı açıklamada, Türkiye'nin enerji sektörüne yatırım konusunda Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile görüşme hâlinde olduğunu bildirdi. Projeler hakkında detaylı bilgi verilmezken, BAE'nin elektrik üretimi projeleriyle ilgilendiği yönünde iddialar olduğu da açıklandı.¹⁰⁵

• Ortadoğu

Saudi Aramco'nun iştiraki olan Saudi Basic Industries'in ABD'nin Texas eyaletinde ExxonMobil ile ortak girişim gerçekleştirerek bir petrokimya tesisi kuracağını açıkladı. Tesisin yılda 1,8 milyon ton etilen kraker ve yılda 1,1 milyon ton mono etilen glikol üretimi gerçekleştireceği de bildirildi.^{106 107}

Royal Dutch Shell'in iştiraki olan Shell Egypt ve Shell Austria yaptığı açıklamada, Mısır'ın Batı Çölü'nde bulunan arama-üretim (Upstream) varlıklarını Cheiron Petroleum Corporation ve Cairn Energy'ye sattığını açıkladı. 926 milyon USD değerindeki satış sonrası Shell

101 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/092021-russia-books-under-half-available-yamal-gas-line-capacity-for-october>

102 <https://www.ankenydaily.com/business/348/more-pressure-on-gas-prices-in-europe-in-2022/>

103 <https://www.justice.gov/opa/pr/florida-businessman-and-cfo-russian-natural-gas-company-arrested-tax-charges-related-93>

104 <https://www.alexpolisonline.com/2021/09/to.html>

105 <https://www.reuters.com/business/energy/tensions-ease-turkey-says-talks-uae-energy-investment-2021-09-21/>

106 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/petrochemicals/091921-saudi-arabias-sabic-says-exxonmobil-petrochemical-jv-under-commissioning>

107 <https://www.deccanherald.com/business/business-news/sabic-exxonmobil-joint-venture-in-us-preparing-for-initial-startup-1032051.html>

Egypt'in 13 onshore (Kara) sahasındaki ve Badr EL-Din Petrol Şirketindeki hisselerinin tamamını devrettiği de bildirildi.¹⁰⁸

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Enerji Bakanı yaptığı açıklamada, OPEC üyesi ülkelerin ham petrol üretimlerini her ay arttırması gerektiğini ve bu sayede petrol piyasasının konumun iyileşmesi için olanak sağlayabileceğini bildirdi.¹⁰⁹

Suriye Elektrik Bakanı yaptığı açıklamada, Şam'ın güneydoğusunda yer alan aran el-Awamid bölgesinde Arap Doğal Gaz Boru Hattı'na (AGP) patlayıcılarla düzenlenen saldırının ardından büyük çaplı elektrik kesintileri yaşandığını açıkladı. Saldırının iletim basıncında bir düşüşe yol açarak ülkedeki farklı enerji santrallerini etkilediğini de açıklandı.¹¹⁰ Ayrıca AGP'ye düzenlenen saldırının IŞİD tarafından üstelendiği de açıklandı.¹¹¹ Yaşanan geniş çaplı kesintilerin hızlı bir şekilde onarım gerçekleştirildikten sonra normale döndüğü de bildirildi.^{112 113}

İran yaptığı açıklamada, hâlihazırda Lübnanlı iş adamlarına temin ettiği yakıtın yanı sıra Lübnan'da yaşanan enerji krizinin çözümü için Lübnan hükûmetine de yakıt temin etmeye istekli olduklarını bildirdi.¹¹⁴

Lübnan Başbakanı, İsrail'in Lübnan ile sorunlu kıta sahanlığı bölgesinde doğal gaz arama ve sondaj çalışması yapacağını duyurması üzerine Birleşmiş Milletlerin görevini yapması gerektiğini açıkladı.¹¹⁵

İran Petrol Bakanı yaptığı açıklamada, İranın önümüzdeki dört ila sekiz yıl içinde petrol endüstrisine 145 milyar USD'lik yerli ve yabancı yatırım çekme planları hazırladığını açıkladı. Ayrıca İran'ın West Karoun sahasındaki üretime ek olarak günlük 1 milyon varil ek üretim gerçekleştirmeyi planladığını da bildirdi.¹¹⁶ Bu kapsamda İran'ın Çin merkezli şirketleri ile petrol ve doğal gaz alanlarında görüşme gerçekleştirdiği de açıklandı.¹¹⁷

Ulusal İran Petrol Şirketi (NIOC) ve Petroleos de Venezuela (PDVSA) taraflarından yapılan açıklamada, şirketlerin swap anlaşması imzaladıkları bildirildi.¹¹⁸

108 <https://www.reuters.com/business/energy/shell-completes-sale-egypt-onshore-assets-2021-09-24/>

109 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/092121-uae-energy-minister-sees-no-need-for-opeac-to-change-course-on-oil-production-hikes>

110 <https://borneobulletin.com.bn/attack-on-gas-pipeline-in-syria-causes-brief-power-outage/>

111 <https://en.mehrnews.com/news/178809/ISIL-claims-responsibility-for-attack-on-Syrian-gas-pipeline>

112 <https://www.reuters.com/world/middle-east/islamic-state-claims-responsibility-attack-syrian-gas-pipeline-2021-09-18/>

113 <https://apnews.com/article/middle-east-business-syria-power-outages-damascus-16ee1c2ed3964ea4b29d5d153c764058>

114 <https://sputniknews.com/20210920/iran-ready-to-sell-fuel-to-lebanese-govt-after-hezbollah-secures-emergency-supplies---report-1089219505.html>

115 <https://www.middleeastmonitor.com/20210921-lebanon-anger-at-israels-gas-drilling-plans-in-mediterranean/>

116 <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Iran-Looks-To-Attract-145-Billion-In-Oil-Investment.html>

117 <https://www.upstreamonline.com/production/iran-targets-145bn-oil-and-gas-investments/2-1-1071848>

118 <https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-under-us-sanctions-iran-venezuela-strike-oil-export-deal-sources-2021-09-25/>

İran Petrol Bakanı yaptığı açıklamada, Azar ortak petrol sahasının geliştirilmesine yaklaşık 10 milyar USD yatırım gerçekleştirildiğini açıkladı. Mevcut üretim seviyesi günde 65.000 varil olan sahanın yatırım sayesinde üretim artışı gerçekleştirmesi beklendiği de açıklandı. Bunun yanı sıra İran'ın batı eyaletindeki diğer petrol sahaları ve enerji projelerine önümüzdeki beş yıl içinde yaklaşık 4 milyar USD yatırım yapılacağı da açıklandı.¹¹⁹

Irak devlet şirketi South Gas Co. yaptığı açıklamada, Nasariyah vilayetindeki El-Gazaf petrol ve doğal gaz sahalarında gaz yakalama seviyesini arttırmak için ABD merkezli upstream hizmetleri şirketi Baker Hughes ile ortaklık kurduğunu açıkladı.¹²⁰ Ortaklık kapsamında, Irak'ın güneyinde günlük 200 milyon fit küp doğal gazı geri kazanma hedefleri olduğu da açıklandı.¹²¹

Shell yaptığı açıklamada, Basra Gas Co.'nun gaz işleme kapasitesini günlük 2 milyar fit küpe yükseltmek için Irak hükümeti ile görüşme gerçekleştirdiğini bildirdi.¹²²

Irak Limanlar Genel Şirketi (GCPI) yaptığı açıklamada, Irak'ın Güney limanlarının acilen yeniden yapılandırmaya ihtiyaç duyduğunu bildirdi. Grand Fao liman projesi için çalışmaların devam ettiği ve çalışmalar tamamlanana kadar Irak'ın petrol ürünleri ihracatı için Khor al-Zubair Limanı'nı kullanmaya devam edeceğini de açıkladı.¹²³

Mısır yaptığı açıklamada, Idku Sıvılaştırılmış Doğal Gaz (LNG) ihracat terminaline gaz arzını derhâl durdurduğunu ancak Damietta LNG tesisinin yıl sonuna kadar gaz tedarik edeceğini açıkladı. Elde edilen fazla gazın ise Arap Doğalgaz Boru Hattı üzerinden Lübnan'a sevk edileceği bildirildi. ABD'nin ise Suriye üzerinden Lübnan'a ulaşması planlanan gaz için feragatname verme hazırlığında olduğu da açıklandı.¹²⁴

119 <https://financialtribune.com/articles/energy/110433/plans-to-invest-4b-in-azar-oilfield-development-project>

120 <https://www.naturalgasworld.com/baker-hughes-to-capture-flared-gas-in-iraq-92216>

121 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/091921-iraq-baker-hughes-to-develop-200-mmcf-gas-recovery-project-amid-plans-to-end-flaring>

122 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/092221-gastech-2021-shell-in-talks-with-iraq-to-boost-bgcs-capacity-to-2-bcfd>

123 <https://www.iraqoilreport.com/news/qa-farhan-muhssin-al-fartousi-head-of-the-general-company-for-ports-of-iraq-44093/>

124 <https://jpt.spe.org/egypt-snubs-lng-plans-to-send-gas-to-lebanon-via-the-arab-gas-pipeline>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(20-26 EYLÜL 2021)

• Afganistan ve Bölgesel Güvenlik Sorunları

20 Eylül'de Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te, Valday Uluslararası Tartışma Kulübü ve Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bağlı Stratejik ve Bölgeler Arası Araştırmalar Enstitüsü'nün ortaklaşa düzenlediği "Rusya ve Özbekistan Yeni Bir Tarihsel Aşamada Kalkınma ve Güvenlik Zorluklarıyla Karşı Karşıya" isimli konferansta Moskova Ekonomi Yüksekokulu Kapsamlı Avrupa ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi Müdür Yardımcısı Vasili Kaşin, "[Afganistan ve Bölgesel Güvenlik Sorunları](#)" başlıklı bir sunum yaptı. Söz konusu sunum, tartışma kulübünün sayfasında yayımlandı. Yazıya göre, ABD'nin Afganistan'da yenilmesi, aniden çekilmesi ve bu ülkede yapılandırıldığı rejimin bir anda çökmesi hem Afganistan'ın yakın komşuları hem de bölgede ciddi çıkarları olan ülkeler için güvenliğin sağlanması sorununu gündeme getirdi. Nitekim, Afganistan'ı çevreleyen endişe verici belirsizlik muhtemelen yıllarca veya on yıllarca sürecektir. Uzmana göre ana tehdit, Afganistan'ın komşu bölgelerin istikrarsızlaştırılmasına yönelik bir üs olarak kullanılmasıdır: "Afganistan'da kurulan devletin düşük düzeyde merkezileşmesi göz önünde bulundurulduğunda, bu eylem resmî Kabil'in iradesine aykırı bir şekilde gerçekleşebilir. Bu süre zarfında, Afgan faktörü bölgesel güvenlik üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olacak ve bölge devletlerini sadece askerî alanda değil, aynı zamanda ekonomi ve siyasette de iş birliği yapmaya zorlayacaktır. Aynı zamanda bu çalışmanın başarısını belirleyen en önemli unsur, yüksek kaliteli istihbarat bilgilerine erişim olacaktır." Analist konuyla ilgili bazı tahminlerde de bulundu: "Afganistan'daki güvenlik sorunu nedeniyle Orta Asya ülkelerinin, Rusya ve Çin arasındaki etkileşimi uzun vadeli olmayı vadediyor ve bölgedeki ilişkilerin tüm yapısını belirleyecek bir unsura dönüşebilir." Uzman, yeni Afgan rejiminin gücü ve sürdürülebilirliğinin, dış oyuncuların yanı sıra muhtemelen Afganların kendileri için de bir gizem olduğunu ifadelerine ekledi.

• Cezayir Geçmişe Şerefle Veda Ediyor

Cezayir'de, eski Cumhurbaşkanı Abdulaziz Buteflika'nın hayatını kaybetmesi haberi Rusya basınında yer buldu. "Kommersant" gazetesinin 20 Eylül sayısında yayımlanan "[Cezayir Geçmişe Şerefle Veda Ediyor](#)" başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber "Abdülaziz Buteflika cumhurbaşkanı olarak değil kahraman gibi gömüldü" ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvuru Rusya Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü Arap ve İslam Araştırmaları Merkezinin Direktörü Vasily Kuznetsov, Buteflika'yı siyasi bir figür olarak şu şekilde özetledi: "Ulusal hareketin en önemli temsilcilerinden biri olarak yola çıktı. Onun faaliyetleri sadece Cezayir'in değil, genel olarak üçüncü dünya ül-

kelerinin de dış politikasının şekillenmesinde büyük önem arz etti. Sonu üzücü olsa da bir unsur tartışılmazdır: Buteflika, Cezayir'in bağımsızlık savaşçıları neslinden çıkan son lider olmanın yanı sıra aynı zamanda, sadece ülkesi için değil, tüm Kuzey Afrika bölgesi için dünyadan göç eden 20. yüzyılın son lideridir." Uzman, Buteflika döneminde kurulan dengelere de dikkat çekmiştir: "Hükûmet değişikliğine rağmen bugüne kadar faaliyetlerini sürdüren Cezayir siyasi sistemini de fiilen Buteflika kurmuştur. Buteflika döneminde üst düzey görevlerde bulunan politikacılar nesli henüz bitmedi." Analiste göre, bugün Cezayir hâlâ yavaş bir dönüşüm sürecinden geçiyor ve hükûmet, dünyanın diğer ülkeleri gibi yalnızca pandeminin zorluklarıyla değil, aynı zamanda artan uluslararası tehditlerin yanı sıra kamu güvenindeki düşüşle de başa çıkmak zorunda kalıyor. Vasily Kuznetsov, Buteflika'nın diplomatik mirasının verimli olabileceğini de ifadelerine ekledi.

• Kremlin, Erdoğan'ın Ziyaretine Hazırlanıyor

Kremlin Sözcüsü Dmitriy Peskov'un, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Rusya'ya ziyaret hazırlığının yapıldığı konusunda duyurusu Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Vesti Kafkaza.Ru" haber sitesinde yayımlanan "[Kremlin, Erdoğan'ın Ziyaretine Hazırlanıyor](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda Peskov'un açıklamasından alıntı verilmiştir: "İkili ilişkilerin başlamasından bu yana en kapsamlı gündem olacak. Bu ilişkiler çok yönlü ve devlet başkanlarının bu bağlamda her zaman konuşacak şeyleri var." Yazıda görüşlerine başvuru Yeni Türkiye Araştırmaları Merkezi Direktörü Yuri Mavaşev'e göre, Putin ve Erdoğan arasındaki görüşmelerin önemli konularından biri de Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerinin savaş sonrası çözümü olacaktır: "Ayrıca cumhurbaşkanları, görüşmede Suriye ve diğer bölgesel konuları da ele alacak. Öyle ki Suriye'deki durum, başta Beşar Esad yönetimindeki hükûmet ve muhalefet güçlerinin eylemleri nedeniyle şu anda çok gergin. Libya'da yaşananların da Rus-Türk temasları için büyük önem arz ettiği muhtemeldir. Ayrıca Afganistan, taraflar arasındaki müzakerelerin konusu olması gereken bir husustur." Analist, Rusya ve Türkiye arasında askerî-tekniik iş birliği konusunda tahminlerde de bulundu: "Bu çalışma ziyaretinden sonra S-400 "Triumph" hava savunma sisteminin ikinci partisi konusunda kesinlik olması gerekiyor. Askerî-tekniik iş birliği alanında tartışılacak birçok nokta bulunmaktadır. Türkiye tarafı, Rus Su-57 avcı uçağına ilgi duyduğunu ifade etti. Öyle ki sürekli S-400 konusuna dönmeye gerek yok. Ortaklarımız, henüz onlara sunamadığımız daha modern silahlarla ilgileniyor."

• Sudan'da İsyancılar İktidarı Devirmeye Çalıştı: "İnsanlar Devrim Hayalleri İçinde Yaşarlar"

Sudan devlet televizyonunun, başkent Hartum'daki bir grup askerın Başbakan Abdullah Hamdok'u devirmeye çalıştığı duyurusu Rusya basınında geniş yer buldu. "Gazeta.Ru" sitesinde yayımlanan "[Sudan'da İsyancılar İktidarı Devirmeye Çalıştı: İnsanlar Devrim Hayalleri İçinde Yaşarlar](#)" başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber, "Sudan'da

darbe girişiminde bulunan 20'den fazla askerî personel zanlı tutuklandı" ifadeleriyle değerlendirildi. Uzmanlara göre, ülkedeki zor ekonomik durumun sonuçları başarısız darbe girişimine yol açmıştır. Ayrıca, uzmanları ilgilendiren soru komplocuların neyi başarmak istediği ve bölgede Rus üssüne yönelik tehdidin olup olmaması konusuydu. Petersburg Devlet Üniversitesinin Profesörü Igor Gerasimov, söz konusu darbe girişiminin nedenlerini, şu anki hükûmet krizinin ve sakinlerinin başarısız reformlara karşı artan itirazlarının sonuçlarıyla açıkladı: "Ülkedeki durum herhangi bir olumluluk vadetmiyor. Bazı insanlar hâlâ bir tür devrim ve devrimci hayalleri içinde yaşıyor olsalar da gerçekler tam tersini söylüyor: Ekonomi çöküyor, dolar ölçek dışında, bunca zaman boyunca hiçbir şey yapılmadı. Aksine mevcut sistem yıkılıyor, aşiret gruplarının ve liderlerinin rolü artıyor. Afganistan ya da Somali örnekleri göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir gelişme Sudan için felaket olabilir." Uzmana göre, darbe başarısız olmasına rağmen yetkililer için ciddi bir sinyaldir.

Hartum'daki Rus askerî üssüne de değinen analist durumu şu şekilde özetledi: "Söz konusu üssün konumu Sudan için hâlâ geçerli. Aralık 2020'de Sudan'da Rus Donanması için lojistik merkezin oluşturulmasına ilişkin bir anlaşma imzalandı. Üssün işletilmesi için gerekli silah, mühimmat ve teçhizatın gümrüksüz ithalatını sağlar. Ayrıca üs bölgesinde hava savunma ve elektronik harp sistemlerinin konuşlandırılması planlanmaktadır. Sudan Savunma Bakanlığı, Rus üssünün konuşlandırılmasına yanıt olarak ekonomik yardım almayı planladıklarını açıkça belirtti." Nisan 2021'de, üssün kurulmasına ilişkin anlaşmanın dondurulduğuna dair raporların ortaya çıktığına değinen uzman, daha sonra bu raporların reddedildiğini vurguladı: "Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile Sudan Dışişleri Bakanı Maryam al-Mehdi arasında Temmuz 2021'de yapılan görüşmede Moskova, ortaklık kurmaya hazır olduğunu söylerken Hartum ekonomik faktörlerin daha güçlü olabileceğini açıkça belirtti. Soru ortaya çıkarsa -taban veya bir milyar dolar- mevcut senaryoda, muhtemelen bir milyara ulaşacaklar. Suriye'deki olayların arka planında Rusya, bir istikrar faktörü olarak algılandı." Ayrıca Gerasimov, Rusya'nın artık Sudan'daki güç dengesini etkileyemeyeceği ihtimali üzerinde duruyor: "Geriye sadece olayların nasıl gelişeceğini beklemek kalıyor."

Tartışmanın diğer katılımcısı olan Amiral Viktor Kravcenko'ya göre Sudan'daki üs, Rus Donanmasının Kızıldenizi, Arap Yarımadası kıyılarını, Süveyş Kanalı'nı kontrol etmesine yol açacak: "Hint Okyanusu ile Akdeniz ve Atlantik Okyanusu arasındaki en kısa yol Kızıldeniz suları boyunca uzanır. Kızıldeniz'de deniz üsleri olan herkes, Basra Körfezi monarşilerinden ABD ve AB'ye giden hidrokarbon kaynaklarının geçtiği Babülmendep Boğazı'nın kontrolünü kolaylıkla ele geçirebilir."

• Afganistan'daki Durumun Gelişmesi İçin Beklentiler ve Senaryolar: Rusya ve Çin'in Çıkarları

Rusya'nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUIK) sayfasında "[Afganistan'daki Durumun Gelişmesi İçin Beklentiler ve Senaryolar: Rusya ve Çin'in Çıkarları](#)" başlıklı değerlendirme yazısı

paylaşıldı. Yazıda, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsünden Baş Araştırmacı Andrey Kazantsev, Rusya ve Çin'in Afganistan'daki ortak tehditleri ve çıkarları ile jeopolitik durumun gelişmesine yönelik senaryoları alt başlıklarla ayrıntılı şekilde analiz etmiştir. Uzmanla göre, Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde ve diğer bölgesel forumlarda Çin ve Rusya, Afganistan çevresindeki bölgenin tartışmasız liderleridir: Her iki devlet, bölgesel oyuncuların pozisyonlarını koordine etmelerinin yanı sıra hem de Afganistan'da kendi çıkarlarının çatışmamasını sağlamakla ilgileniyorlar. Yazıda, Afganistan'ın tarafsızlığı ve topraklarında yabancı birliklerin bulunmamasının etkilerine de değinilmiştir: "Bugün Rusya ve Çin, bölgedeki güvenliği kendi başlarına ve bölgesel güçlerin katılımıyla sürdürmek niyetinde bulunuyor. Bu nedenle ABD birliklerinin Afganistan'dan çekilmesi, belirli riskler yaratsa da bunun için elverişli bir dış durum oluşturuyor."

Analiz yazısında, uzmanın üzerinde durduğu diğer konu Orta Asya'nın güvenliğiyle ilgilidir. Analiste göre Rusya, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün bir müttefiki olarak Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın güvenliğini garanti etmekte ve ayrıca topraklarında askerî üsler ve çeşitli askerî tesislere sahiptir: "Çin-Pakistan-Tacikistan-Afganistan hattı boyunca askerî iş birliği formatı şu anda gelişmekte olmasına rağmen Pekin, Orta Asya ülkelerinin güvenliğini sağlama yükümlülükleriyle resmî olarak bağlı değil. Ayrıca Orta Asya ülkeleri Şanghay İşbirliği Örgütü üyesidir." Yazıda, terörist tehditlerle mücadeleye değinen uzmanla göre, militanların Ortadoğu ve Afganistan'dan Orta Asya üzerini kullanarak Rusya'ya dönüş tehdidi vardır. Kazantsev, geleneksel olmayan güvenlik tehditlerini etkisiz hâle getirmek için Orta Asya'da istikrarlı ekonomik kalkınmanın sağlanması önerisinde bulunmuştur: "Avrasya Ekonomik Komisyonuna üye ülkelerin sınırları açık olduğundan, Afganistan'daki durumun ağırlaşması nedeniyle Orta Asya ülkelerinde meydana gelebilecek herhangi bir istikrarsızlık, bir mülteci akınına neden olabilir ve Rusya için başka ciddi sorunlar yaratabilir. Çin, Sincan Uygur Özerk Bölgesi ile ekonomik, kültürel ve tarihsel olarak yakından ilişkili olan Orta Asya ülkelerinin istikrarlı kalkınmasıyla ilgilenmektedir."

Uzmanın üzerinde durduğu son konu, göç akışları ve insan bağlantılarıyla ilgilidir: "Bölgede kriz potansiyeli artıyor. Afganistan'dan gelen istikrarsızlık Rusya topraklarını etkileyebilir ve hatta birlik devletleri ve AB sınırlarında kriz eğilimlerini yoğunlaştırabilir. Çin ile Orta Asya arasındaki göç akımları çok yoğun olmasa da Sincan Uygur Özerk Bölgesi sakinleriyle Orta Asya halkları arasındaki kişilerarası temaslar oldukça aktiftir."

• İsrail, Arapları Kurnaz Bir Hesapla Silahlandırıyor

Suudi Arabistan'ın, İsrail'den "Demir Kubbe" füze savunma sistemini satın alma isteği Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. Rusya Federasyonu Sosyal Araştırmalar Uzman Enstitüsü kontrolündeki "Vzglyad" gazetesinin 22 Eylül sayısında yayımlanan "[İsrail, Arapları Kurnaz Bir Hesapla Silahlandırıyor](#)" başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıya göre, daha önce iki ülke arasındaki düşmanca ilişkiler nedeniyle böyle bir anlaşma düşünülemezdi an-

cak Yemen ve Irak topraklarından gelen sürekli tehditler Suudileri tatsız bir konuma getirdi. Aynı zamanda yazıda böyle bir soru soruluyor: İsrail, Araplara benzersiz bir askerî sistem sağlamayı kabul edecek mi ve Rusya'nın Riyad'a S-400 Triumph satma şansı nedir?

Konuyla ilgili görüşlerini paylaşan Ortadoğu Enstitüsü Başkanı Yevgeny Satanovsky, Riyad'ın İsrail'in "Demir Kubbe" sini satın alma niyetleri hakkındaki raporların doğru olduğunu belirtmesinin yanı sıra Suudilerin söz konusu kararını, "ABD'nin hava savunma sistemlerini geri çekmesinden sonra atılan zorunlu bir adım" şeklinde değerlendirdi: "Nitekim ABD Başkanı Biden, Donald Trump'ın taahhütlerini umursamıyor. Yemen topraklarından saldırıya uğrayan Suudi Arabistan kritik bir durumla yüz yüzedir. Öyle ki uzun bir mücadele vermelerine rağmen Husileri yenemediler."

Uzmanla göre, "Demir Kubbe"yi elde etmek için olası bir anlaşma, geçen yıl ağustos ayında Birleşik Arap Emirliklerinde olduğu gibi karşılıklı siyasi tanıma ile kolaylaştırılmamalıdır: "İsrail, Suudilerin İran'a karşı tesisleri için uzun zamandır bir askerî güvenlik sistemi kuruyor. Riyad, ilişkilerinin önceki tüm tarihi de dâhil olmak üzere dünyadaki her şeye tükürerek İsrail ile doğrudan etkileşime giriyor. Nitekim, Basra Körfezi monarşilerinin her zaman yanında olan İsrail'den başka güvendiği bölgesel güç yoktur." Uzmanlar, askerî alımlarını çeşitlendirmek zorunda kalan Suudilerin sadece İsrail'e değil, Rusya'ya da yöneleceğini öngörüyorlar. Satanovsky'ye göre Suudilerin Demir Kubbe'yi satın alma planları, Rusya'dan S-400 kompleksleri satın almalarını engellemeyecek: "Çünkü Husi insansız hava aracı saldırılarının ardından petrol ihracatını yarıya indirilmesi nedeniyle krallık felaket bir durumun içindedir. Tuzdan arındırma tesislerine bir darbe olacağını hayal edersek o zaman Suudi Arabistan çöker."